

Lunds universitet
Statsvetenskapliga institutionen

STV102
HT 04
Handledare: Jakob Gustavsson

Invasionen av Irak 2003

En studie om de bakomliggande orsakerna till de nordiska
ländernas ställningstagande

Sandra Larsson
Sebastian Schelter

Abstract

Syftet med studien har varit att kartlägga varför de nordiska staterna Sverige, Norge och Danmark har valt olika ställningstaganden i Irakkonflikten. Studien är en komparativ undersökning som besvarar frågorna om vilka bakomliggande faktorer som påverkat ställningstagandena. I undersökningen av dessa har fem variabler med förankring i de teoretiska utgångspunkterna; system- och statsnivå studerats. Följande variabler har studerats: FN, EU, NATO, Inrikespolitiska förhållanden och Beslut till krig.

Sverige och Norge hävdade att invasionen inte hade en folkrättslig förankring. Synen på FN som garant för små staters suveränitet och strävan efter multilaterala överenskommelser var vägledande för beslutet. För Sverige har även de inrikespolitiska förhållandena spelat en roll.

Danmark valde att bistå invasionen militärt, vilket har sin grund i den förändrade utrikes- och säkerhetspolitiken som inneburit en degradering av synen på FN. Tillsammans med undantaget från försvarssamarbetet inom EU har policyförändringen lett till en nästan ovillkorlig identifiering med amerikanska säkerhetspolitiska målsättningar och strategier.

Nyckelord: Norden, Irak, ställningstagande, utrikes- och säkerhetspolitik, inrikespolitiska förhållanden

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	4
1.1 SYFTE OCH PROBLEMFÖRMULERING	5
1.1.1 Syfte	5
1.1.2 Problemområde och frågeställning	5
1.2 METOD OCH TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	5
1.2.1 Val av metod och tillvägagångssätt	5
1.2.2 Material	6
1.2.3 Källkritisk granskning	7
1.3 AVGRÄNSNINGAR	7
2. TEORI	9
2.1 TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	9
2.1.1 Systemnivå	9
2.1.2 Statsnivå	11
2.2 OPERATIONALISERINGAR	12
2.2.1 FN	12
2.2.2 EU	12
2.2.3 NATO	12
2.2.4 Inrikespolitiska förhållanden	13
2.2.5 Beslut till krig	13
3. STATERNAS STÄLLNINGSTAGANDE	14
3.1 SVERIGE	14
3.2 NORGE	15
3.3 DANMARK	16
4. UNDERSÖKNING AV VARIABLER	18
4.1 FN	18
4.1.1 Sverige	18
4.1.2 Norge	19
4.1.3 Danmark	19
4.1.4 Analys	20
4.2 EU	21
4.2.1 Sverige	21
4.2.2 Norge	21
4.2.3 Danmark	22
4.2.4 Analys	22

4.3	NATO	23
4.3.1	Sverige	23
4.3.2	Norge	24
4.3.3	Danmark	24
4.3.4	Analys	26
4.4	INRIKESPOLITISKA FÖRHÅLLANDEN	26
4.4.1	Sverige	27
4.4.2	Norge	28
4.4.3	Danmark	29
4.4.4	Analys	30
4.5	BESLUT TILL KRIG	30
4.5.1	Danmark	30
4.5.2	Analys	32
5.	SLUTSATSER	34
6.	REFERENSFÖRTECKNING	36

1. Inledning

Operation Iraqi Freedom har från amerikanskt håll förklarats som avslutad samtidigt fortsätter letandet efter de massförstörelsevapen som den förra regimen sägs ha innehaft och som var den officiella anledningen till att den amerikanskledda koalitionen i mars 2003 inledde anfallet mot Irak. Till dags dato har man ännu inte kunnat påvisa några massförstörelsevapen och allt fler ifrågasätter intentionerna bakom interveneringen och frågar sig om det egentligen fanns en dold agenda från amerikanskt håll. Om de nordiska ländernas roll och ställningstagande har det inte spekulerats lika mycket i.

De danska regeringspartierna Venstre och Konservative slöt upp bakom USA och dess allierade i det militära anfallet. Danmark ingick i ”a coalition of willing” och bidrog med militära medel. Beslutet att stödja USA splittrade det danska folketinget och togs med minsta möjliga majoritet. Med undantag av Dansk Folkeparti var övriga partier kritiska eller helt emot regeringens Irakpolitik.¹

Norges statsminister Kjell Mange Bondevik uteslöt från början inte att norsk militär kunde komma att delta i ett FN-sanktionerat krig mot Irak. Natolandet Norge var dock inte heller helt säkra på att de hade stött ett angrepp även om det hade fått stöd av FN.

Sveriges statsminister Göran Persson hade vid ett flertal tillfällen framhållit vikten av att alla aktioner mot Irak skulle ske i FN:s regi. Persson sade att Sverige stod mellan dem som stödjer USA och dem som ”går åt andra hållet genom att säga att man aldrig ska utnyttja resolution 1441 möjligheter”.² Båda sidor föregrep FN:s ställningstagande, menade Persson. Utrikesminister Anna Lindh vidhöll att en väpnad konflikt skulle ses som en sista utväg.³

¹”Irakkriget”.

² Sveriges Television, ”Så tycker de europeiska länderna”.

³ Ibid.

1.1 Syfte och problemformulering

1.1.1 Syfte

Syftet med studien är att kartlägga varför de nordiska staterna Sverige, Norge och Danmark har valt olika ställningstaganden i Irakkonflikten.

1.1.2 Problemområde och frågeställning

Banden mellan de nordiska folken och länderna går sekler tillbaka. Det nordiska samarbetet utgår från ett gemensamt kulturarv, en språklig gemenskap och vilar på gemensamma värderingar ifråga om demokrati, rättvisa och rättsstat. På många sätt är det nordiska samarbetet unikt vid en internationell jämförelse och spänner över alla samhällsområden. Staternas tradition av samverkan med varandra och deras likartade åsikter förtydligas bl.a. i Nordiska rådet.⁴ Ländernas olika relationer till EU och NATO har till synes inte vållat samarbetet några problem av nämnvärd karaktär. Tvärtom verkar det vara de nordiska ländernas olika tillhörighet som verkat som en katalysator för en intensifiering av det försvars- och säkerhetspolitiska samarbetet. Sveriges, Norges, Danmarks och Finlands beslut i maj 2000 att etablera ett gemensamt nordiskt bidrag, kallat *Nordic Co-Ordinated Arrangement for Military Peace Support* (NORDCAPS), är ett bra exempel på detta.⁵

Till skillnad från Sverige och Norge valde Danmark att aktivt stödja USA i invasionen av Irak med militära medel. Häri ligger det en paradox. En av de nordiska staterna väljer att gå sin egen väg och alliera sig med USA istället för sina nordiska grannar. Vad har förmått Danmark att agera som de gjorde? Utifrån detta har följande frågeställning valts:

- Vilka bakomliggande faktorer har spelat en avgörande roll för de nordiska staternas ställningstagande i Irakkonflikten?

1.2 Metod och tillvägagångssätt

1.2.1 Val av metod och tillvägagångssätt

Uppsatsen är en empirisk komparativ studie där det utförts en fåfallsstudie genom att jämföra de historisk och traditionellt relativt lika länderna; Sverige, Norge och Danmarks olika ställningstagande i Irakkonflikten.

Vid en komparativ fåfallsstudie lämpar sig en kvalitativ utgångspunkt bäst eftersom det är ett fåtal analysenheter som undersöks. I en flerfallstudie hade det

⁴ Nordiska rådet, "Närmare Norden".

⁵ Ibid.

varit betydligt svårare att fånga in likheterna hos staterna. En statistisk undersökning hade då varit att föredra. Genom att använda ett fåtal länder blir reliabiliteten större och mer säker dvs. sannolikheten blir större att det ses till rätt saker, samtidigt som en kvalitativ utgångspunkt går mer på djupet eftersom den ser mer till fenomenets orsaker än vad en kvantitativ undersökning hade kunnat göra.⁶ Den komparativa undersökningen möjliggör att det kan diskrimineras mellan de olika faktorerna och föras ett resonemang kring vilken som har haft störst betydelse. Genom att genomföra en komparativ studie istället för en ren fallstudie stärks därmed de argument och slutsatser som framförs i uppsatsen.⁷

Eftersom staterna skiljer sig åt i sina ställningstaganden men är till synes lika i övrigt har det valda fenomenet studerats med av en form av *mest lika-design*. Vanligtvis innebär det att man väljer fall utifrån värdet på den oberoende variabeln och fastställer värdet på den beroende variabeln.⁸ Det är också fullt tänkbart att i förväg känna till värdet på den beroende variabeln (att staternas ställningstagande skiljer sig åt) men sakna kunskap om huruvida vilka faktorer som har spelat en avgörande roll. En sådan ”bakvänd design” har tillämpats för att den är det enda möjliga tillvägagångssättet, då man omöjligen kan veta värdet på den oberoende variabeln innan det gjorts en undersökning.⁹

Uppsatsen är även en förklarande studie där det undersöks varför staterna har olika ställningstagande i Irakkonflikten. Studien börjar med att beskriva staternas ställningstagande för att sedan ta steget vidare och söka svar på frågan om varför de agerar som de gör. Syftet är att identifiera bakomliggande orsaker till varför staterna agerar som de gör. Variablerna som undersöks är härledda från de teoretiska utgångspunkter som används för att uppnå bästa möjliga förankring mellan teori och empiri.¹⁰

1.2.2 Material

Forskningens fundament, dvs. den fakta som man bygger sina resultat på, skall vara verifierbara för att efterföljande skall ges möjlighet att kontrollera resultaten och kunna utveckla resonemanget vidare. För att intersubjektiviteten i arbetet skall bli så stor som möjligt redovisas alla källor som använts i arbetet för att komma fram till de slutsatser som gjorts inom ramen för undersökningen. Detta förfarande resulterar i att slutsatser, påståenden och resultat är kontrollerbara och verifierbara för framtida läsare.¹¹

Materialet som används i studien består av primärmaterial som utgörs av offentligt tryck från utrikesdepartement, utrikespolitiska institut samt regerings- och riksdagstryck i form av tal, protokoll, debatt- och interpellationsinlägg.

⁶ Esaiasson, Peter m.fl., 2004, *Metodpraktikan- Konsten att studera samhälle, individ och marknad*, Stockholm: Norstedts Juridik, s. 98.

⁷ Ibid, s. 111.

⁸ Ibid, s. 110ff.

⁹ Ibid, s. 118f.

¹⁰ Ibid, s. 35f., s. 126f.

¹¹ Lundqvist, Lennart, 1993, *Det vetenskapliga studiet av politik*, Lund: Studentlitteratur, s. 52.

Det används även sekundärmaterial i form av vetenskapliga artiklar, journalistiskt material och annan litteratur inom området.

1.2.3 Källkritisk granskning

Det är väsentligt att det inom forsknings- och utredningsarbete läggs ner ett stort arbete på att källkritiskt granska alla källor eftersom vid studier av detta slag tvingas man att förlita sig på uppgifter och fakta som avser händelser som kan vara av stor vikt för studiens slutsatser. Den källkritiska granskning avser inte enbart att fastslå om källan är sann eller falsk, utan granskningen klargör även hur pass stor vikt man skall fästa vid den specifika källan.¹² De källor som har använts granskades utifrån följande kriterier:

- (1) Först bearbetades den yttre källkritiken och *äktheten* ifrågasattes.
- (2) *Representativiteten* togs i beaktande.
- (3) När den yttre källkritiken genomförts följde den inre källkritiken. Då ifrågasattes *sanningshalten*.
- (4) Nästa fråga som ställdes var ifall källan var *tendentiös*, dvs. pålitlig.
- (5) Slutligen ifrågasattes *rimligheten*.¹³

Vid material från Internet är det väsentligt att ha i åtanke att det är ännu viktigare att kritiskt granska vad man funnit. På webben är få texter granskade. Vem som helst kan lägga ut en text i vilket syfte som helst, vilket innebär att kvalitén blir mycket skiftande. När material från Internet har granskats har följande frågor varit i åtanke: Vem har lagt ut informationen? Varför har man lagt ut sidan? När har sidan skrivits och uppdaterats? Vem är sidan skriven för? Det har även granskats om sidan har innehållit information om vem som har skrivit sidan, eventuell organisationstillhörighet.¹⁴

1.3 Avgränsningar

Anledningen till att uppsatsen fokuseras på Sverige, Norge och Danmark beror delvis på de begränsningar som finns i ramarna angående uppsatsens storlek. Om ytterligare en analysenhet (Finland) hade tagits med hade det funnits en risk för att utrymmet för operationaliseringarna hade blivit för litet och därmed bristfälliga. En andra anledning är de valda ländernas historiska förankring, språkmässiga likhet och gemensamma arv m.m. allmänt ses som mer integrerade i varandra. Finland har historiskt sett varit mer knuten till Ryssland. En tredje anledning till att Finland har utelämnats är av praktiska skäl, eftersom det föreligger en språklig barriär. Den tid som har stått till förfogande har varit begränsad, vilket skulle gjort

¹² Ibid.

¹³ Florén, Anders & Ågren, Henrik, 1998, *Historiska undersökningar. Grunder i historisk teori, metod och framställningssätt*, Lund: Studentlitteratur, 65ff.

¹⁴ *Konsten att värdera internetkällor*.

det svårt att hinna få texter översatta. Det hade givetvis kunnat användas texter som beskriver olika aspekter av Finlands ställningstagande, som inte hade behövts översättas, men då hade det funnits risk för att viktigt primärmaterial hade försumrats.

Även om uppsatsen är en komparativ undersökning mellan Sverige, Norge och Danmark, innebär inte det med automatik att alla staterna ges lika stort utrymme. Danmark är den av de valda staterna som utmärker sig i sitt agerande och frångår de nordiska ländernas traditionella beteende. Danmark utgör således ett intressant undantag, som därför granskas närmre. Anledningen till att det genomförs en komparativ undersökning och inte en fallstudie av Danmark är att riskerna för att dra fel slutsatser på så sätt minimeras.

Uppsatsen fokuserar på olika förklaringar på system- och statsnivå. Anledningen till att det inte läggs samma vikt vid förklaringar på individnivå beror på de begränsningar som finns angående uppsatsens omfång. Individnivån är betydelsefull för att kunna skissera en helhetsbild av ett skeende, och därför ignoreras den inte helt. Även om den inte utgör en teoretisk utgångspunkt så finns den hela tiden i beaktande.

2. Teori

2.1 Teoretiska utgångspunkter

Studien undersöker frågeställningen utifrån de två förklaringsnivåerna; system- och statsnivå. Med utgångspunkt i dessa teoretiska förklaringsnivåer har det använts ett antal variabler för att undersöka vilka bakomliggande faktorer som spelat en roll för staternas ställningstaganden. Kapitlet börjar med en förklaring av de teoretiska utgångspunkterna och avslutas med en redogörelse av de teoretiska begreppen och hur dessa använts.

2.1.1 Systemnivå

Under det kalla kriget karaktäriserades det internationella systemet som bipolärt, vilket avspeglades i USA:s och Sovjetunionens ständiga konkurrensförhållande där övriga stater mer eller mindre var tvungna att välja sida och alliera sig med endera part.¹⁵ På 1970-talet sker en förändring, och det internationella systemet präglas allt mer av en unipolär situation. Maktfördelningen har visserligen diskuterats i termer av ett alltmer utjämnt maktförhållande bl.a. ekonomiskt, dvs. multipolärt, men avgörande är den strukturella makten, där idag en enda stormakt (USA) är oerhört mycket starkare och sålunda kan diktera dagordningen.¹⁶ USA innehar denna dominerande position pga. sin enorma militära och ekonomiska kapacitet, vilka är avgörande för att skaffa sig strukturell makt inom systemet. Det unipolära systemet leder till att enskilda stater (andra än den dominerande) får ett mycket begränsat handlingsutrymme. Maktstrukturen skapar på det sättet förutsättningar för hur staterna i systemet kan agera. Själva maktstrukturen ger lite handlingsutrymme för den enskilda staten och det är svårt för dem att avvika från de ramar som finns i systemet.¹⁷

Systemet i sig påverkar staters utrikespolitik genom den makt och de normer som ryms i systemet. Stater, är suveräna maktorganisationer, men det anarkiska systemet av stater, dvs. avsaknaden av en internationell instans eller "världsregering" som har befogenheter att styra internationella relationer, gör att enskilda stater kan agera självständigt och i konflikt med övriga stater (om de bara vågar eller är tillräckligt starka).¹⁸ För små stater, utan större maktbefogenheter,

¹⁵ Holsti, K, 1995a, "The Contemporary Global System" s. 52-82 i *International Politics. A Framework for Analysis* (7th ed), London: Prentice Hall, s. 68.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Holsti (1995a), s. 72f.

¹⁸ Rothgeb, J M jr, 1995, "The Changing International Context for Foreign Policy" s. 33-49 i Neack, L – Hey, J A K – Haney P J (eds) *Foreign Policy Analysis. Continuity and Change in its Second Generation*, Englewood Cliffs: Prentice Hall, s. 36.

finns inte denna möjlighet. Därför blir det istället viktigt för dem att framhäva systemets egenskaper i form av normer och regler.¹⁹

Systemet har inte bara en struktur utan även en process. Det innebär att det finns ett normsystem i form av folkrätt, praxis och sedvänja. Små stater har generellt sätt mer att vinna på en stark internationell lagstiftning eftersom den tillämpas generellt oavsett hur stark maktpolitisk ställning staten har i systemet.²⁰ Teorin pekar på att stora stater är mer benägna att försöka manipulera och kringgå de normsystem som finns, vilket skapar oro bland de mindre staterna. Normsystemet är de mindre staternas trygghet och när denna trygghet sätts ur spel blir de små staterna oroliga och systemet kommer i obalans.

Inom det internationella systemet ryms en rad olika samarbetsarrangemang (regimer). Den viktigaste regimen på internationell nivå är FN, som fungerar som ett samarbetsarrangemang mellan staterna inom systemet och har institutioner för att förhindra och lösa konflikter på först och främst fredlig och diplomatisk väg. FN tillhandahåller ett normsystem i form av folkrätten för hur konflikter skall behandlas. Små stater har mer att vinna på internationell lagstiftning och sätter således mer tilltro till FN systemet.²¹ Ett annat samarbetsarrangemang på internationell nivå är NATO, som verkar som ett kollektivt försvarsarrangemang mellan ett antal länder i Europa och USA samt Canada.

Inom det internationella systemet finns även subsystem på regional nivå som påverkar staternas utrikespolitik i en viss riktning samt tillhandahåller regler för hur staterna bör agera.²² Ett sådant regionalt subsystem är EU som från att främst ha varit en organisation för handel och ekonomisk utveckling har blivit en allt viktigare samordnare av medlemsländernas utrikespolitik. Informationsutbytet dem emellan är snabbt och omfattande, och viljan att hålla samman i FN samt vid uppkomna kriser har blivit allt större.²³

Norden i sig utgör också ett subsystem. Där Sverige efter andra världskriget intar en ledande ställning i en mer eller mindre gemensam nordisk utrikespolitik vars utgångspunkt präglas av att det för som små stater varken finns ekonomisk eller militär kapacitet att utöva ett större inflytande internationellt sett, utan man tar på sig rollen som ”moralisk stormakt” och i Sveriges fall renderade i arbete som brobyggare och medlare vid internationella konflikter.²⁴

¹⁹ Holsti (1995a), s. 71ff.

²⁰ Bjereld, U, 1995, ”Critic or Mediator? Sweden in World Politics, 1945-90” s. 23-35 i *Journal of Peace Research* vol. 32, no 1, 1995, s. 23.

²¹ Holsti (1995a), s. 72f.

²² Carlsnaes, W, 2002, ”Foreign Policy” s. 331-349 i Carlsnaes, W.- Risse, T.- Simmons, B. A. (eds) *Handbook of International Relations*, London: Sage, s. 337.

²³ Strömvik, M, 2002, ”Sverige och EU:s utrikes- och säkerhetspolitik: från aktivism till kollektivism” s. 250-266 i Johansson, K M (red) *Sverige i EU*, Stockholm: SNS Förlag, s. 252f.

²⁴ Bjereld (1995), s. 27ff.

2.1.2 Statsnivå

Små stater kan inte och är inte lika benägna att använda militärt våld som stora stater för att uppnå och försvara sina intressen.²⁵ Stora stater har allmänt sett ett mer allomfattande intresseområde som sträcker sig utanför landets gränser. Stora stater har därför varit mer benägna att gå till krig för att försvara sina intressen. I kombination med förmågan att kunna påverka det internationella systemet gör sig stora stater sig själva ansvariga för vad som sker i systemet.²⁶ Små stater å sin sida försöker kompensera genom att lyfta fram multilaterala förhandlingar och normer vilket försvårar för stora stater att agera på egen hand.

Inom förklaringar på statsnivå ryms också möjliga inrikespolitiska faktorer som påverkar utrikespolitiska ställningstaganden. Det är inte bara den utrikespolitiska situationen som påverkar, utan ledare och beslutsfattare måste beakta inhemska påtryckningar från oppositionen, intressegrupper och institutioner.²⁷

Generellt sett är utrikespolitik mindre demokratisk än inrikespolitik eftersom den är centrerad till regeringen och i mindre grad politiserad, genom att (1) regeringen ständigt befinner sig i en förhandlingsprocess gentemot omvärlden, (2) nationella parlament saknar befogenheter att uttrycka åsikter vilket utrikespolitik i grunden handlar om och (3) allmänheten är relativt ointresserade av utrikespolitik. Det är också så att de internationella frågorna på grund av det anarkiska systemet ofta har en säkerhetspolitisk dimension, vilket gör att oppositionen vanligtvis inte tar strid i utrikespolitiken²⁸, såvida det inte förekommer en tydlig ideologisk dimension eller att det finns strategiska vinster att göra för oppositionen.

Traditionellt spelar internationella frågor en liten roll i valrörelser och är mer frikopplad från väljarna och deras preferenser.²⁹ När det väl börjar blåsa kring utrikespolitiken så tvingas regeringen att agera, för att minimera de inrikespolitiska effekterna. Hagan beskriver det i termer av: "Therefore, when domestic political pressures threaten to evict the leadership from power, foreign policy must be adjusted so that it imposes fewer domestic costs".³⁰

Enligt Hagan kan regeringar anamma olika strategier beroende på hur viktig frågan anses vara: 1) *accomodation* - där regeringen strävar efter konsensus och således ger vika för oppositionen.³¹ 2) *mobilization* - regeringen anspelar på hot eller kris och vill visa upp ett ansvarstagande samtidigt som oppositionen utmålas som oansvarlig, som inte förstår det viktiga i att sluta upp bakom regeringen när krisen eller hotet står inför dörren.³² 3) *insulation* - där regeringen helt enkelt

²⁵ Holsi, K. 1995b, "Explanations of Foreign Policy" s. 250-288 i *International Politics. A Framework for Analysis* (7th ed) London: Prentice Hall, s. 257.

²⁶ Ibid., s. 256f.

²⁷ Hagan, J D, 1995, "Domestic Political Explanations in the Analysis of Foreign Policy" s. 117-143. i Neack, L - Hey, J A K - Haney P J (eds) *Foreign Policy Analysis. Continuity and Change in its Second Generation*, Englewood Cliffs: Prentice Hall, s. 117f.

²⁸ Goldman, K, 1981, "I utrikes- och försvarsfrågor fungerar inte demokratin: Precisering av en hypotes" s. 123-134 i *Statsvetenskaplig tidskrift*, vol. 84, s. 123.

²⁹ Ibid, s. 130.

³⁰ Hagan (1995), s. 124.

³¹ Ibid, s. 128f.

³² Ibid, s. 129f.

väljer att ignorera oppositionen. Det viktiga blir att avskilja ställningstagandet i den utrikespolitiska frågan från inrikespolitiken. Denna strategi är framförallt genomförbar då regeringen sitter säkert och parlamentet inte kan göra något, eller när folk i allmänhet inte bryr sig. Har frågan en väldigt tydlig ideologisk eller politisk viktig dimension kan det också vara frågan om att beslutsfattaren är villig att köra över oppositionen och helt enkelt hoppas på att de inrikespolitiska effekterna blir så små som möjligt.³³

2.2 Operationaliseringar

Med utgångspunkt från ovannämnda teorier har det valts ett antal variabler som staternas ställningstagande undersökts emot. Dessa variabler sammanfattar och lyfter fram teoriernas huvuddrag. De täcker såväl små staternas karaktär som aktörer i det internationella systemet, hur de agerar utifrån normer, medlemskap i subsystem och regimer, såväl som inrikespolitiska förhållanden och beslut som är statsbundna. Variablerna tenderar att glida samman till viss del. Således berörs samma förklaringsfaktorer ibland i flera variabelavsnitt. Följande variabler undersöks:

2.2.1 FN

FN är den viktigaste regimen på internationell nivå. FN fungerar som ett samarbetsarrangemang mellan staterna i systemet och har institutioner för att förhindra och lösa konflikter. Genom denna variabel undersöks det om staternas ställningstagande går att finna i medlemskapet och/eller relationen till FN som organisation och normbärare.

2.2.2 EU

Det viktigaste regionala subsystemet för berörda länder är EU, som främst har varit en organisation för handel och ekonomisk utveckling. Under det senaste decenniet har EU utvecklats till att omfatta fler politikområden och blivit en allt viktigare samordnare av medlemsländernas utrikespolitik. Genom denna variabel undersöks det om staternas ställningstagande går att finna i medlemskapet och/eller relationen till EU.

2.2.3 NATO

NATO är en mellanstatlig organisation och en viktig internationell regim som påverkar medlemsstaternas utrikes- och säkerhetspolitik i stor utsträckning.

³³ Ibid, s. 131.

Sålunda undersöks det om staternas ställningstagande går att finna i medlemskapet och/eller relationen till NATO och dess medlemmar.

2.2.4 Inrikespolitiska förhållanden

I variabeln undersöks det om den politiska oppositionen, den inhemska opinionen och den allmänna politiska debatten spelat någon roll för hur staterna agerat samt vilka strategier som regeringarna har använt sig av för att möta denna opposition.

2.2.5 Beslut till krig

I variabeln undersöks de argument och motiv som den danska regeringen anförde för sitt ställningstagande. Med variabeln undersöks Anders Fogh Rasmussens argument samt omständigheterna kring hur beslutet fattades.

3. Staternas ställningstagande

I kapitlet redogörs Sveriges, Norges och Danmarks olika ställningstaganden i Irakkonflikten. Dessa ligger till grund för den fortsatta undersökningen.

3.1 Sverige

Den svenska hållningen under Irakkonfliktens olika skeden har skiftat. Under hösten 2002 gavs ett uttalat stöd för processen i FN:s säkerhetsråd och vapeninspektörernas arbete. FN skall stå i centrum, inte bara för själva konflikthanteringen i Irak, utan också mer generellt.³⁴

Statsminister Göran Persson framhöll vid ett flertal tillfällen vikten av att alla aktioner mot Irak skulle ske i FN:s regi.³⁵ Vid eventuella militära operationer beslutade av FN:s säkerhetsråd, skulle Sverige inte ställa sig utanför, men det uttrycktes samtidigt att man inte ansåg att FN kunde ha några förväntningar på ett svenskt deltagande i form av en stridande trupp.³⁶

I slutet av november 2002 föreslog Persson på en direkt fråga att ett svenskt fältsjukhus kan komma att skickas om det skulle bli aktuellt. Troligt var hållningen ett sätt att skjuta upp avgörandet. Beslutet om insats skulle inte vara svenskt, utan FN:s. Hållningen till ett militärt angrepp beskrivs runt årsskiftet 2002-2003 av statsministern som att det vore beklagligt, men om kriget gick fort skulle effekterna inte bli så svåra.³⁷ Statsministern sade vidare att Sverige stog mellan dem som stödde USA och dem som gick åt andra hållet genom att säga att man aldrig ska utnyttja resolution 1441: s möjligheter.³⁸ Båda sidorna föregrep FN:s ställningstagande, menade Persson.³⁹

Längre fram förändrades regeringens linje. I samband med sammanbrottet i säkerhetsrådets förhandlingar i början av mars 2003, svarar statsministern i en intervju på den hypotetiska frågan om vad Sverige skulle ha gjort om man suttit i säkerhetsrådet och haft vetorätt. Svaret blev att Sverige absolut hade lagt in sitt veto mot en resolution som inneburit militära operationer mot Irak.⁴⁰ Utrikesminister Anna Lindh upprepade även denna ståndpunkt vid ett flertal andra sammanhang och vidhöll att en väpnad konflikt skall ses som en sista utväg.⁴¹

³⁴Ljung, Bo (red), *Irakkriget 2003. En preliminär analys*, (FOI-R—0852—SE), Totalförsvarets forskningsinstitut, April 2003, s. 55.

³⁵Sveriges Television, "Så tycker de europeiska länderna".

³⁶"Inga stridande svenskar till Irak", Dagens Nyheter, 2002-11-22.

³⁷Ljung (2003), s. 55.

³⁸Sveriges Television, "Så tycker de europeiska länderna".

³⁹Ibid.

⁴⁰Ljung, (2003), s. 55.

⁴¹Lindh, Anna, General debate of the Fiftyseventh Session of the UN General Assembly. Statement by H.E. MS. Anna Lindh, Ministry for Foreign Affairs, 2002-09-19 samt Lindh, Anna, "Än kan ett krig mot Irak undvikas", debattartikel, Aftonbladet 2003-03-14.

Desto närmre krigsutbrottet, desto mer skeptisk tycks regeringens hållning ha blivit. Inför krigsutbrottet intog Sverige i stort sett samma hållning som Frankrike,⁴² som uttryckte starka reservationer mot ett militärt angrepp och verkade för en diplomatisk lösning på konflikten.⁴³

Samtidigt skärpte Persson tonen mot USA och president George W Bushs underförstådda hot att strunta i FN, om säkerhetsrådet inte ville ansluta sig till den amerikanska och brittiska linjen. Persson underströk att USA inte skulle tro att de kunde göra agera som de ville:

”USA må vara starkt militärt och dominerande ekonomiskt. Men det räcker inte för att sätta den politiska dagordningen. Du måste också ha opinionen med dig. Går amerikanerna och britterna trots detta vidare, kommer de att få betala ett högt politiskt pris. Då förstör man FN”.⁴⁴

När USA och Storbritannien slutligen inlett det militära angreppet på Irak beklagade Persson president Bushs beslut att kringgå FN och proklamerade att USA:s nya linje är ett klart brott mot folkrätten.⁴⁵

3.2 Norge

Innan kriget inleddes uteslöt Norges statsminister Kjell Mange Bondevik inte att norsk militär skulle komma att delta i ett FN-sanktionerat krig mot Irak. Å andra sidan var Norge inte heller riktigt säker på att de skulle stödja ett angrepp även om det hade stöd av FN.⁴⁶ Det norska utrikesdepartementet ville inte kommentera tvetydigheten innan det amerikanska resolutionsförslaget fanns i en slutgiltig version.⁴⁷

Några dagar efter Bondeviks uttalande kritiserade USA:s Oslo ambassadör, John Doyle Ong, Norge för att inte tagit ställning för USA:s linje. Ambassadören sade bl.a.:

”Förhållandet kommer aldrig att bli helt det samma igen. På lång sikt kommer förhållandet att vattnas ur och det är det jag inte vill se ske mellan mitt land och Norge”.⁴⁸

Doyle Ong hotade även med att USA skulle dra in det säkerhetspolitiska stödet till Norge.⁴⁹ Uttalandet skapade stor irritation hos det norska utrikesdepartementet. I Norge ansåg man att de amerikanska påtryckningarna allvarligt kunde skada relationerna mellan Europa och USA. Norge slöt även upp i den kanadensiska

⁴²Ljung (2003), s. 55.

⁴³Sveriges Television, ”Så tycker FN: s säkerhetsråd”.

⁴⁴Ibid.

⁴⁵Statsminister Göran Perssons anförande i riksdagen vid den särskilda debatten om Irakfrågan, 2003-03-20.

⁴⁶Sveriges Television, ”Så tycker de europeiska länderna”.

⁴⁷”Högt pris om USA går vidare utan FN:s stöd”, Göteborgs-Posten, 2003-03-12.

⁴⁸”USA hotar att stoppa stöd till Norge”, Svenska Dagbladet, 2003-03-13.

⁴⁹Ibid.

premiärministerns Jean Chretien's kritik av USA:s mål att tvinga Saddam Hussein bort från makten. Bondevik sade bl.a.:

”Krav på regimbyte är inte skäl nog för att gå ut i krig mot Irak. Det finns många regimer i världen som vi gärna skulle ha bytt ut men det ger inte världssamfundet någon rätt att starta krig mot dessa länder”.⁵⁰

I likhet med Persson har Bondevik hållit sig till FN-linjen och hävdade att vapeninspektörerna borde ha fått mer tid och att de militära aktionerna hade krävt ett beslut i säkerhetsrådet. Samtidigt underströk han att det var djupt beklagligt att säkerhetsrådet inte hade klarat av att enas och driva frågan vidare. Bondevik ansåg att militära medel endast skulle sättas in när alla andra vägar var prövade. Istället för att fördöma kriget rakt ut nöjde sig Norge med att hävda att det inte hade en klar folkrättslig förankring.⁵¹

3.3 Danmark

Medan Sverige och Norge valde en legalistisk linje och hänvisade till FN, valde Danmark att ställa upp militärt för att bistå den amerikanska koalitionen. Innan kriget bröt ut deltog Danmark tillsammans med åtta andra europeiska stater i undertecknandet av ett upprop till stöd för USA:s linje. Budskapet var att Europa och USA stod samman och att man riskerade FN:s trovärdighet om man inte agerade eftersom Irak ansågs bryta mot resolution 1441. Uppropet sågs som ett exempel på den europeiska splittringen eftersom undertecknarna inte tog avstånd från synsättet att en ny resolution krävdes av FN:s säkerhetsråd, utan hävdade att ett mandat till en militär insats i Irak redan fanns i resolution 1441. Trots att Danmark gjort detta ställningstagande tidigt överrumplade beslutet om att delta i kriget ändå resten av omvärlden.⁵²

Beslutet att delta militärt togs i det danska folketinget den 21 mars 2003 med minsta möjliga majoritet. Regeringspartierna Venstre och Konservative Folkeparti tillsammans med det högerpopulistiska Dansk Folkeparti röstade för, medan samtliga oppositionspartierna röstade emot.⁵³

Efter beslutet i folketinget förklarade statsminister Fogh Rasmussen sin syn på beslutet att skicka militär trupp:

”Det var ett obehagligt beslut. Men det är nödvändigt, för det handlar om viktiga värderingar. Det handlar om frihet och demokrati. Det handlar om trovärdighet. Det handlar om att stoppa en hänsynslös diktators farliga och grymma regim.”⁵⁴

Det har givits en rad olika motiveringar till den danska uppslutningen i Irakkriget av Rasmussen. Statsministern har hävdade allt ifrån att störta Saddam Husseins

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Bondevik, Kjell Mange, *Redogörelse for Stortinget om Irak-spørsmålet*, Stortinget, 2003-03-31.

⁵² Nordiska rådet, ”De nordiska länderna och Irakkriget - en bakgrund”.

⁵³ Friberg, Charlotta, ”Tre grannländer på skilda spår”, *Dagens Nyheter*, 2003-03-31.

⁵⁴ Nordiska rådet, ”Uttalanden av de nordiska stats- och utrikesministrarna”.

odemokratiska regim, Iraks innehav av massförstörelsevapen⁵⁵ till att beslutet var grundat på en säkerhetspolitisk analys. Detta hävdar Rasmussen i en debattartikel i *Berglinske Tidene* den 26 mars 2003 och framhåller att:

”Danmarks säkerhet garanteras bättre av en supermakt i Nordamerika än av den skröpliga och röriga maktbalansen mellan Tyskland, Frankrike och Storbritannien”.⁵⁶

⁵⁵ Udenrigsministeriet, *Höring om Irak-krigen - Resumé, Resumé af Udenrigspolitisk Naevns høring om Irak*, Folketinget, 2003-03-24 samt Udenrigsministeriet, *Det juridiske grundlag for ivaerksaettelse af militaere forholdsregler mod Irak- Udgangspunktet for vurderingen af det folkeretlige grundlag FN's Sikkerhedsråds resolutioner*, 2003-03-18.

⁵⁶ Friborg (2003).

4. Undersökning av variabler

I kapitlet studeras variablerna hos staterna för att kunna urskilja vilken eller vilka som kan tänkas ha spelat en avgörande roll för deras ställningstagande. Efter varje variabelavsnitt följer en analys.

4.1 FN

I avsnittet undersöks vilken roll som staterna spelar inom FN samt vilken syn som staterna har på FN som ett internationellt samarbetsarrangemang och staternas arbete i internationella konflikter och kriser.

4.1.1 Sverige

Sverige blev medlem i FN 1946 och har sedan dess haft ett aktivt engagemang i organisationen som utgör en viktig hörnsten i svensk utrikespolitik.⁵⁷ Det finns en lång tradition av deltagande i fredsbevarande insatser. Sverige har deltagit i flertalet av FN:s fredsbevarande operationer sedan 1960-talet och har alltmer intagit en roll som medlare i hanterandet av internationella kriser och konflikter. Även om man har kunnat skönja en nedgång under de senaste decennierna.

Flera internationellt uppmärksammade händelser, inte minst det internationella samfundets hantering av situationen i Irak, har gjort att FN:s förmåga att agera när fred och säkerhet hotas återigen hamnat i fokus. Sveriges regering, med ett brett stöd i riksdagen, ser det multilaterala samarbetet som det viktigaste instrumentet för att komma till rätta med de stora överlevnadsfrågorna. FN:s legitimitet och unika bredd gör det till det lämpligaste organet att bemöta hot mot den globala säkerheten och en framgångsrik kamp mot krig och terrorism förutsätter gemensamma åtgärder.⁵⁸

Sveriges prioriteringar inom FN ligger bl.a. i att samfundet måste bli bättre på att förebygga konflikter samt att stärka FN:s förmåga att ingripa i tid. Sverige bidrar därför aktivt till den pågående utvecklingen av multifunktionella fredsfrämjande insatser, vilket innebär att militära, politiska och humanitära åtgärder samordnas i ett långsiktigt samhällsbyggande engagemang.

Sverige agerar även för att reformera FN-systemet och för att öka generalförsamlingens roll på den internationella arenan samt för större öppenhet i säkerhetsrådet och för stärkande av folkrätten.⁵⁹

⁵⁷ Regeringskansliet, ”Sverige och FN”,

⁵⁸ Utrikesdepartementet, “UN reforms, Permanent mission of Sweden to the United Nations”.

⁵⁹ Ibid.

4.1.2 Norge

Norge har varit medlem i FN sedan organisationen grundades 1945. Sedan starten har FN utgjort en grundpelare i Norges internationella engagemang och politik. Norge prioriterar liksom Sverige stärkandet av FN:s handlingskraft och värnar om FN:s juridiska ramar, folkrätten.⁶⁰

Norge har varit involverade i FN:s fredsbevarande verksamhet sedan de första FN-operationerna genomfördes i slutet av 1940-talet och har sedan dess nästintill oavbrutet deltagit i militära FN-operationer och stöttar aktivt förbättringen av FN:s förmåga att förebygga konflikter och hantera kriser. Det ses som såväl en förstärkning av FN som organisation och som en trygghet för staterna inom systemet.⁶¹ Norge ser FN:s fredsbevarande operationer som ett viktigt instrument inom det internationella samarbetet för fred och säkerhet där den enskilda staten utgör en viktig bidragsgivare i arbetet. Norge har precis som Sverige en politisk tradition med moraliska inslag, som tagit sig uttryck i att man har intagit en aktiv medlarroll i internationella konflikter och specifikt betonar vikten av diplomati i internationella förbindelser och konflikter. Mest engagerad som medlare har man varit mellan parterna i konflikten i Mellanöstern, Sri Lanka och Colombia.⁶²

Norge har sedan kalla kriget verkat som brobyggare inom FN mellan öst och väst och försökt överbrygga de konfrontationer som uppstått i olika prioriteringar av demokrati, ekonomi, säkerhet och social utslagning. Än idag ses denna fråga som en av de primära målen för FN att arbeta med enligt Norge.⁶³

4.1.3 Danmark

Danmark är en av de stater som har varit med i FN sedan grundandet 1945. Den danska FN-politiken kännetecknas av att den är fastställd utifrån långsiktiga mål samt att det finns en stark tilltro till internationella samarbeten.⁶⁴ De allmänna målen för FN-politiken är bl.a. att stärka den aktiva insatsen för reformprocessen inom FN genom främja samordnandet av de politiska, militära, humanitära och biståndsmässiga insatserna samt att främja demokrati och mänskliga rättigheter inom den nationella rättsordningen.⁶⁵

Danmark betonar även frågor som rör internationell terrorism, nedrustning och gränslösa konflikter och ser dessa som globala problem som kräver globala lösningar, något som endast FN kan tillhandahålla genom sin världsomspännande omfattning och auktoritet. Dansk FN-politik fokuserar också på att främja internationell fred och säkerhet och att se till att säkerhetsrådets trovärdighet och

⁶⁰ Utenriksdepartementet, "FN i norsk utenrikspolitikk".

⁶¹ Utenriksdepartementet, "Norge og multilateralt samarbeid".

⁶² Utenriksdepartementet, "Aktivt norsk fredsarbeid".

⁶³ Utenriksdepartementet, "FN i norsk utenrikspolitikk".

⁶⁴ Udenrigsministeriet, "Danmark i FN".

⁶⁵ Udenrigsministeriet, *Forslag til vedtagelse af 3 juni 2003, Regeringens fokus i arbejdet i FN*, samt i Udenrigsministeriet, *FN's 59. Generalforsamling, 2004- Instruksion for den danske delegation, Utrikesministeriet, 2004-08-12*.

genomslagskraft stärks. En annan viktig prioritering är att aktivt främja en internationell rättsordning och vidareutveckla FN:s normbildande arbete.⁶⁶

Danmark har en lång tradition av aktivt engagemang i fredsbevarande operationer. Danmark sände för första gången en fredsbevarande styrka till Mellanöstern 1948 och har sedan dess deltagit i över hälften av FN:s fredsbevarande operationer.⁶⁷ Under 1990-talet, sker en förändring i dansk utrikes- och säkerhetspolitik, med en degradering av synen på FN som den viktigaste internationella myndighet för fred och säkerhet.⁶⁸ Vi återkommer till detta nedan under avsnittet 4.3.

I oktober 2004 stod det klart att Danmark och Grekland blivit invalda i säkerhetsrådet av FN:s generalförsamling.⁶⁹ Det är fjärde gången Danmark blivit invalt i säkerhetsrådet och man ser det som en naturlig förlängning av sitt stora internationella engagemang. Samtidigt bekräftar medlemskapet Danmarks placering, profil och bidrag till det internationella samarbetet i en bredare förståelse.⁷⁰ Huvuduppgiften i säkerhetsrådet är först och främst att arbeta för fredliga lösningar på de många konflikter som ligger på säkerhetsrådets dagordning. Men man vill även arbeta för att förstärka FN och den internationella rättsordningen samt bidra till den internationella insatsen mot terrorism och verka för nedrustning av massförstörelsevapen.⁷¹

4.1.4 Analys

Som tidigare konstaterats ogillar små stater när stora stater frångår den internationella rättsordningen. Små stater är inte lika benägna att använda sig av militärt våld för att uppnå och försvara intressen. I kombination med kapaciteten att påverka det internationella systemet gör stora stater sig själva ansvariga för vad som sker inom systemet. Små stater å andra sidan lyfter fram multilaterala förhandlingar och normer. Både Sverige och Norge fördömer till slut angreppet som ett brott mot folkrätten. Deras ställningstagande bör därför ses som förankrade i tilltron till FN och dess normsystem. Ställningstagandena bottnar även i en rädsla och oro eftersom USA negligerar FN. Rädslan grundar sig i att det internationella forum, där de kan uttrycka sig och göra sin röst hörd, kraftigt försvagas. Vilket innebär att stora delar av deras utrikes- och säkerhetspolitik riskerar att gå förlorad.

Sveriges och Norges ställningstagande speglas även i deras politiska tradition som innehåller starka moraliska inslag, vilket uttrycks i deras betoning av fredliga lösningar på konflikter och att de ser FN som den enda internationella

⁶⁶ Udenrigsministeriet, *Udenrigsministerens bevalrelse af forespørgel F54 af marts 2003, stillet af KRF (Jan Sjørnsen m.fl.)*.

⁶⁷ Udenrigsministeriet, "FN Operationer".

⁶⁸ Villaume, P, 2002, "Udfordringer till nordisk sikkerhedspolitik: Historiske perspektiver og aktuelle visioner – set i en dansk tradition" s. 119-133 i Eliæson, S, & Löden, H (red) *Nordisk sikkerhetspolitik inför nya utmaningar*, Stockholm: Carlsson Bokförlag, s. 125.

⁶⁹ Press Release GA/10278, *General Assembly elects Argentina, Denmark, Greece, Japan, United Republic of Tanzania to two-year terms on Security Council, Beginning 1 January 2005*.

⁷⁰ Udenrigsministeriet, "Danmark -Kandidat till Sikkerhedsrådet".

⁷¹ Udenrigsministeriet, "Danmark -Valgt till FN's Sikkerhedsraad for perioden 2005-2006".

organisation som har befogenheten att hantera internationella konflikter, samt i deras roll som medlare i internationella konflikter.

De tre staternas mål och arbete inom FN kan ses som ganska lika varandra. Det danska ställningstagandet kan däremot inte kopplas till FN. Danmark betonar precis som Sverige och Norge FN:s auktoritet och normsystem och borde därför agera som dem, men väljer en annan väg. Danmark går i sitt ställningstagande på så sätt emot teorin om små staters värnande om dessa principer. Som en liten stat agerar Danmark som en stor stat traditionellt gör. Kanske såg Danmark det som en möjlighet att välja mellan att som liten stat, bli överkörd och negligerad eller att sluta sig samman med stormakten för att komma till tals och skaffa sig inflytande även i framtiden.

4.2 EU

I avsnittet undersöks det om det går att finna bakomliggande förklaringar till ländernas ställningstagande som beror på deras medlemskap och/eller relation till EU.

4.2.1 Sverige

Medlemskapet i EU är av grundläggande betydelse för Sveriges säkerhetspolitik.⁷² Sverige deltar till skillnad från Danmark (se nedan) fullt ut i EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik (GUSP), vars mål bl.a. är att stärka unionens gemensamma ståndpunkter, strategier och åtgärder på det utrikespolitiska planet. GUSP är ett mellanstatligt samarbete, även om den präglas av en ”informell överstatlighet” enligt Strömvik, då förändringar i normer och värderingar skett som ett resultat av medlemskapet.⁷³

Genom GUSP kommenterar och agerar EU:s medlemsstater gemensamt i utrikes- och säkerhetspolitiska frågor. De allra flesta internationella frågor av betydelse diskuteras, och leder ofta till olika former av gemensamt agerande, bl.a. har strävan efter gemensam EU-linje i FN ersatt den mångåriga nordiska förankringen.⁷⁴ Tanken är att EU skall ”tala med en röst” i världspolitiken.

4.2.2 Norge

Norge är inte medlem i EU, men har ett omfattande samarbete med organisationen, dock inte i utrikes- och säkerhetspolitiska frågor. Visserligen informeras Norge av EU-länderna om hur EU ställer sig till frågor inom bl.a. FN, men utrymmet för påverkan är mycket begränsat. Det samarbete Norge som EES-

⁷² Regeringskansliet ”EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik”.

⁷³ Strömvik (2002), s. 257.

⁷⁴ Salander, H, 2002, *Detta är FN – en introduktion till Förenta Nationerna och svensk FN-politik*, Stockholm: Regeringskansliet UD info, januari 2002, s. 31.

land har med EU, är att man förbinder sig att införa de direktiv som utgör grunden för den inre marknaden. Det bör således inte föreligga något i relationen till EU som bidragit till Norges ställningstagande. Det splittrade EU har om än mer möjliggjort för Norge att ställa sig vid sidan om och välja inställning efter premisser som värdesätts högre.

4.2.3 Danmark

Danmark är det nordiska land, som varit medlem längst i EU. Allt sedan Danmark blev medlem 1972, har det danska medlemskapet präglats av folkomröstningar och framförhandlade undantag. Den danska grundlagen stipulerar bl.a. att folkomröstningar skall hållas vid grundlagsändringar, vid beslut om lagstiftning som innebär suveränitetsavträdelse och vid ratificering av vissa internationella överenskommelser.⁷⁵ 1992 röstade en majoritet av det danska folket emot Maastrichtfördraget vilket resulterade i en ny folkomröstning 1993 till den s.k. Edingburgh-överenskommelsen. Den innebar ett ja till Maastrichtavtalet med undantag från EMU, unionsmedborgarskap, försvarssamarbete och det rättsliga och polisiära samarbetet.⁷⁶

Den europeiska säkerhets- och försvarspolitik (ESFP) som Danmark delvis har undantag ifrån, är en del av GUSP och syftar till att ge unionen resurser och instrument för att kunna bidra aktivt i internationellt fredsfrämjande arbete. Idag omfattar samarbetet de s.k. Petersbergsuppgifterna, dvs. humanitära insatser, räddningsinsatser, fredsbevarande och fredsframtvigande uppgifter i unionens omvärld.⁷⁷

4.2.4 Analys

I frågan om Irakkonflikten har EU:s medlemsländer varit kraftigt oense. Visserligen lyckades EU:s utrikesministrar i slutet av januari 2003 enas om ett vagt formulerat uttalande om att medlemsländerna stod bakom FN:s ansträngningar i Irakkonflikten. Bara ett par dagar senare skrev dock fem av EU:s regeringschefer däribland Danmark under uppropet till stöd för USA (se 3.3 ovan). På motsatt sida stod Tyskland och Frankrike som till varje pris ville undvika ett militärt angrepp på Irak. Sverige stod någonstans mitt emellan och hävdade att "FN-linjen gäller".⁷⁸ Den totala oenigheten mellan EU-länderna medförde att viljan att "tala med en röst" var satt ur spel. Varje land fick lov eller snarare tvingades till att ta ställning till konflikten på andra bevekelsegrunder. Det europeiska subsystemet kan alltså avfärdas som en direkt bidragande orsak till samtliga ställningstagande.

⁷⁵ Sveriges Ambassad Köpenhamn, "Dagens politiska landskap".

⁷⁶ *Afgørelse truffet af Stats- og Regeringscheferne, forsamlet i det Europæiske Råd, om visse problemer, som Danmark har rejst vedrørende traktaten om den Europæiske Union samt "Hvad er de danske forbehold?"*.

⁷⁷ Regeringskansliet, "EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik".

⁷⁸ Mellin, Lena, "EU i krismöte: Ja eller nej till krig", Aftonbladet, 2003-02-17.

Det danska ställningstagandet, kan dock sägas, indirekt ha påverkats av landets relation till EU. Det danska undantaget på försvarsområdet har blivit allt mer besvärande för regeringen. Undantaget begränsar Danmarks inflytande i centrala säkerhets- och försvarspolitiska frågor i EU och förhindrar att Danmark t.ex. deltar i militär krishantering inom EU:s ram.

4.3 NATO

I avsnittet undersöks det om det går att finna bakomliggande förklaringar till staternas ställningstagande i deras medlemskap eller relation till Nato som organisation och till dess medlemmar (främst USA) såväl idag som historiskt.

4.3.1 Sverige

Sverige är inte medlem i Nato men har och har haft omfattande samarbete med organisationen. Officiellt var Sverige under kalla kriget en alliansfri stat i fred med syftande till neutralitet i krig. Kombinerat med en aktiv utrikespolitik (senare kallad neutralitetspolitik) och en målsättning att lyfta fram multilaterala förhandlingar och normer, förde Sverige en politik där man intog rollen som ”moralisk stormakt”. Sverige kritiserade både USA och Sovjetunionen samtidigt som man agerade som brobyggare och medlare i internationella konflikter.⁷⁹

Militärt samarbetade Sverige emellertid med USA och denna handlingslinje tycks ha varit mycket olik den som man officiellt stod för.⁸⁰ Enligt Tunander, har Sverige i vissa avseenden länge varit en hemlig Natomedlem, eller som det mer korrekt heter ”kopplat till Nato” med speciellt nära band till USA.⁸¹ Den svenska regeringen förde ofta en direkt anti-amerikansk och anti-Nato politik i FN. Trots det hade såväl amerikanska som norska och danska officerare full tillit till sina svenska kollegor. Det tycks ha funnits ett politiskt och ett militärt Sverige.⁸²

Sedan 1994 samarbetar Sverige helt öppet med Nato i försvarsfrågor genom Partnerskap för fred (PFF), som är ett samarbete inom Nato-strukturen som från början var tänkt att handskas med frågan om Nato-utvidgningen, men som sedermera utvecklats till ett samarbete med både civilt och militärt innehåll.⁸³

Eftersom invasionen av Irak inte är en Nato-operation utan ett angrepp av ”a coalition of willing” är det svårt att se att det skulle föreligga några bakomliggande faktorer till Sveriges ställningstagande som härrör från relationen till Nato.

⁷⁹ se Bjereld, (1995) för vidare läsning.

⁸⁰ Tunander, O, 2002, ”Sveriges Relationer till Nato” s. 134-158 i Eliäson, S, & Löden, H (red) *Nordisk säkerhetspolitik inför nya utmaningar*, Stockholm: Carlsson Bokförlag, s. 137.

⁸¹ Ibid, s. 143f.

⁸² Ibid, s. 149ff.

⁸³ Gudmundson, U, 2000, *Nato i Närbild*, Lund: Studentlitteratur, s. 101.

4.3.2 Norge

Sverige, Norge och Danmark fanns alla med på den första listan över potentiella medlemmar som utarbetades inför Natos bildande.⁸⁴ Även om hotbilden inte ansågs generellt alarmerande varierade graden av oro. I Danmark och Norge var den mycket stor, eftersom Norge gränsade till Sovjetunionen medan Danmark bara låg 50 kilometer från den sovjetiska zonen i Tyskland.⁸⁵ Båda länderna var således militärt sårbara, vilket ledde fram till att de båda länderna sökte medlemskap i organisationen. Länderna ansågs ha speciell strategisk betydelse och en atlantisk allians utan deras medverkan sågs som omöjlig.⁸⁶

Norge bygger sin säkerhetspolitik och sitt försvar på medlemskapet i Nato och är beroende av förstärkningar från det övriga Nato.⁸⁷ Traditionellt, har Norge mycket nära förbindelser med USA och Storbritannien. Den transatlantiska länken, dvs. USA:s militära närvaro i Europa, ses av Norge som en förutsättning för bevarad säkerhet och stabilitet.⁸⁸

Från norskt håll, har man skiljt sig från övriga Nato-medlemmar, då man inte accepterat placering av vare sig baser, trupper eller kärnvapen inom det egna territoriet.⁸⁹ Detta har dels berott på att anti-kärnvapenstämningarna varit stora,⁹⁰ och dels att för att inte underbygga en provokation mot det tidigare fientliga Sovjetunionen.⁹¹

Innan Nato-utvidgningen 2004 var Norge det enda Nato-land som hade en gemensam landgräns med Ryssland, vilket medfört att relationerna till Ryssland är en huvudprioritering inom norsk utrikespolitik.⁹²

4.3.3 Danmark

Danmark är medlem av Nato sedan 1949 och utvecklingen inom försvarsalliansen utgör idag en allt viktigare del av den danska säkerhetspolitiken än tidigare. Liksom Norge har Danmark inte accepterat placering av vare sig baser, trupper eller kärnvapen inom det egna territoriet.⁹³ Anti-kärnvapenstämningarna har varit stora precis som i Norge samtidigt som man heller inte har velat underbygga en provokation mot Sovjetunionen.

På 1960-talet gick Danmark tillsammans med Norge i spetsen för att utvidga alliansens uppgifter förutom det rent militära försvaret, till att förhandla med stater på andra sidan Järnridån om vapenkontroll. Under dessa år försökte Danmark samtidigt betona FN:s roll för fred och säkerhet. Det nordiska

⁸⁴ Gudmundson (2000), s. 50.

⁸⁵ Ibid. samt Försvarsdepartementet, DS 1998:9, *Svensk säkerhetspolitik i ny omvärdsbelysning – Delrapport från Försvarsberedningen inför 1998 års kontrollstation*.

⁸⁶ Gudmundson (2000), s. 51.

⁸⁷ Försvarsdepartementet, DS 1998:9, s.45.

⁸⁸ Sveriges Ambassad, Oslo, ”Dagens politiska landskap”.

⁸⁹ Villaume (2002), s. 122.

⁹⁰ Tunander (2002), s. 134f, s. 143.

⁹¹ Villaume (2002), s. 122.

⁹² Sveriges Ambassad, Oslo, ”Dagens politiska landskap”.

⁹³ Villaume (2002), s. 122.

samarbetet intensifierades och det arbetades tillsammans för att slå vakt om FN som överordnad i frågor om fredsbevarande operationer och icke-militära förhandlingslösningar. Ofta gick dessa frågor stick i stäv med den amerikanska utrikespolitiken. Enligt USA:s före Nato-ambassadör, Robert Hunter får inte den sortens utrikespolitiska ställningstaganden tillåtas störa det långt mer viktiga och långsiktiga arbetet inom alliansen, utan det måste finnas utrymme för individuella utrikespolitiska initiativ.⁹⁴ Från amerikanskt håll menar Hunter att man förstår att små stater ibland har ett behov att markera ett visst politiskt avstånd mot USA, som mer eller mindre är avsedda för att blidka den inhemska opinionen, t.ex. hade man överseende med den danska politiken som innebar att Danmark tämligen regelmässigt kom med invändningar och reservationer till de i konsensus fattade besluten i Nato.⁹⁵

Under 1990-talet, sker en förändring i dansk utrikes- och säkerhetspolitik. Danmark har allt sedan 1990-talets början förvandlats från en marginell säkerhetspolitisk aktör till ett land med tydliga ambitioner på det säkerhetspolitiska området.⁹⁶ I och med det kalla krigets slut har det danska säkerhetspolitiska läget förbättrats avsevärt genom att man inte längre är frontlinjestat. En policyförändring sker de facto, där en nästan ovillkorlig identifiering med de allierade (framförallt amerikanska säkerhetspolitiska målsättningar och strategier) kommer att ersätta synen på FN som den viktigaste internationella myndighet för fred och säkerhet.⁹⁷ Dahl beskriver det i termer av:

”Danmark gjorde efter kalla krigets slut en dramatisk u-sväng i sin politik från att ha varit ”the bad boy” i sällskapet till att istället söka rollen som ”USA:s bästa vän i Norden,” vars aktivistiska politik nu syftar till att försäkra sig om fortsatt amerikanskt beskydd.”⁹⁸

Första gången denna förändring tog sig direkt uttryck är under Kuwaitkriget 1990-1991 då Danmark skickade en korvett till Persiska viken. Efter att slagit tillbaka den Irakiska invasionen fortsätter Danmark att konsekvent backa upp USA:s Irakpolitik med bl.a. de av FN då icke-sanktionerade bombningarna 1998-1999.⁹⁹ Sedan följde NATO-operationen i Kosovo, där Danmark bidrog med ett antal jaktplan i den USA ledda luftbombningen av Jugoslavien.¹⁰⁰ Sammantaget har detta inneburit att fredsfrämjande operationer blivit en explicit del av dansk säkerhetspolitik. I Afghanistan var danska specialstyrkor på plats kort efter det att den militära insatsen inleddes i början av år 2002.¹⁰¹

⁹⁴ Dahl, A-S, 2002, ”Det kontroversiella Nato: varför och för vem?” s. 229-250 i Eliæson, S, & Löden, H (red) *Nordisk säkerhetspolitik inför nya utmaningar*, Stockholm: Carlsson Bokförlag, s. 238f.

⁹⁵ Ibid, s. 239f. samt Clase, N, ”Danmark - från fotnotsland till ambitiös allierad”.

⁹⁶ Clase, ”Danmark - från fotnotsland till ambitiös allierad”.

⁹⁷ Villaume (2002), s. 125.

⁹⁸ Dahl (2002), s. 239.

⁹⁹ Villaume (2002), s. 125f.

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ Clase, ”Danmark - från fotnotsland till ambitiös allierad”.

4.3.4 Analys

För Sveriges ställningstagande, torde det vara ganska uppenbart att det inte föreligger några bakomliggande faktorer som härrör från relationen till Nato. För Norges del, skulle man kunna anta, eftersom landet traditionellt har mycket nära förbindelser med USA och Storbritannien skulle valt att ställa upp i ”a coalition of willing”, vilket man inte gör. Relationerna till Ryssland, som är en huvudprioritering i norsk utrikespolitik, har heller inte varit anledningen till att Norges regering valde att hävda att invasionen inte hade en klar folkrättslig grund. Även om relationerna till Ryssland är viktiga, så kommer den transatlantiska länken alltid i första hand.

Även om principerna för dansk säkerhetspolitik inte har förändrats i grunden, har den danska regeringen allt mer efter kalla krigets slut prioriterat den transatlantiska länken. Framför allt har det danska stödet till USA i kampen mot terrorism stärkt relationen till USA. Då man tidigare varit aktiv i såväl Gulf-kriget som Kosovo och Afghanistan skulle ett avståndstagande eller icke-deltagande i ”a coalition of willing” troligtvis uppfattas som en tydlig politisk markering och innebära försämrat samarbete länderna emellan. Något som framförallt Danmark inte är intresserade av.

Under början av 1990-talet närmade sig Sverige EU vilket innebar ett ställningstagande mot den nordiska politiken. Det ledde till att de s.k. duktiga studenterna på första rad blev lämnade vind för våg.¹⁰² Det är i detta skeende som det intressanta sker. Danmark letar efter någon att stödja sig på. De har som stat inte samma självförtroende som Sverige. Danmark är redan medlem i NATO och kan tänkas ha dåligt samvete över sin passivitet. Nato blir därför räddningen.

Under hela Danmarks medlemskap i Nato har amerikanerna accepterat Danmarks ”mini-medlemskap” och att det periodvis förts en politik på koalitionskurs med den amerikanska utrikespolitiken. Således kan det antas att Danmark känner ett visst tvång att ställa upp när ”storebror” kallar i ett läge av internationell splittring. Samtidigt som Danmarks undantag från försvarsområdet inom EU (se 4.2.3) gör att ett avståndstagande skulle ha fört med sig att den absolut viktigaste arenan för att föra den danska utrikes- och säkerhetspolitiken skulle ha ryckts undan.

4.4 Inrikespolitiska förhållanden

I avsnittet undersöks det om det förelegat påtryckningar som kan ha påverkat det specifika ställningstagandet i en viss riktning. Det diskuteras även kring de strategier som regeringarna har anammat för att möta dessa eventuella påtryckningar.

¹⁰² Mouritzen, H, ”The Nordic Model as a Foreign Policy Instrument: Its Rise and Fall” s. 9-21 i Journal of Peace Research, vol. 32.

4.4.1 Sverige

Som det tidigare konstaterats, är utrikespolitik generellt sett mindre demokratisk än inrikespolitik eftersom den är mer centrerad till regeringen och mindre politiserad. Det är också så att de internationella frågorna ofta har en säkerhetspolitisk dimension, vilket gör att oppositionen vanligtvis inte tar strid i utrikespolitiken.¹⁰³ Så är fallet även här. Moderaterna, folkpartiet och kristdemokraterna väljer visserligen att ställa sig vid sidan av när den svenska regeringen slutligen kritiserar USA för att bryta mot folkrätten. De menar att Irakoperationen inte entydigt kan påstås strida mot folkrätten, samtidigt som de lägger skulden om FN:s misslyckande på Rysslands och Frankrikes hot om att använda veto och i förväg uteslutit att säkerhetsrådet skulle fullfölja sin linje i enlighet med resolution 1441.¹⁰⁴ Sammantaget görs det dock ingen större politisk affär av det, utan man förhåller sig relativt passiva i debatten.

Vänsterpartiet och Miljöpartiet var å sin sida mer aktiva i sin kritik av regeringen. De välkomnade å ena sidan regeringens tydliga ställningstagande att fördöma invasionen som ett folkrättsbrott, men menar å andra sidan att fördömandet också måste rendera i ett konkret agerande i konsekvens med uppfattningen.¹⁰⁵ Man skall dock ha i åtanke att denna kritik först kommer efter att regeringen slutligen tagit ställning. Båda partierna var dock innan kriget aktiva för att förmå regeringen att inta den ställning som den slutligen intog. Det skedde oftast inte som partier utan i lokala anti-krigscoalitioner, som var en del av den globala anti-krigsrörelse som samlade miljontals människor till demonstrationer och protestmöten runt om i världen.

Den 15 februari, som var utlyst som internationell protestdag mot kriget samlade över 100.000 deltagare till demonstrationer. Det var de största demonstrationerna sedan Vietnamkrigets dagar. Runt om i världen räknar man med att uppemot 30 miljoner människor demonstrerade denna dag, vilket gör det till de största fredsdemonstrationerna någonsin.¹⁰⁶

Drude Dahlerup, professor i statsvetenskap vid Stockholms universitet som forskar i hur socialt engagemang tar sig uttryck i olika rörelser, säger till Svenska Dagbladet att det troligtvis var så att demonstrationerna den 15 februari hade en inverkan på Göran Persson och Anna Lindh.¹⁰⁷ Den svenska regeringen hade inte helt tagit ställning till kriget när det väl inleddes, en viss tveksamhet kan anses vara nödvändig för att politiker ska vara öppna för påverkan.¹⁰⁸

Att protesterna var så omfattande står i motsättning till teorin om att allmänheten är ringa intresserade av utrikespolitik. Normalt sätt tenderar också internationella frågor att spela en liten roll och är mer frikopplad från väljarnas preferenser.¹⁰⁹ Således kan man anta, att när protesterna mot kriget nu var så stora som de var, kan de ha ”skrämt” och framtvingat den svenska regeringen till att

¹⁰³ Goldman (1981), s. 123.

¹⁰⁴ Utrikesutskottets betänkande, 2002/03:UU16, *Irakkonflikten och FN-stadgans våldsförbud*.

¹⁰⁵ *Ibid.*

¹⁰⁶ Koch, Connie, 2003, *2/15 – The day the world said NO to war*, New York: Hello [NYC], s. 7.

¹⁰⁷ Wallton, K, ”Vanmakt en farlig känsla”, Svenska Dagbladet, 2003-03-26.

¹⁰⁸ *Ibid.*

¹⁰⁹ Goldman (1981), s. 130.

inta en fördömande position. Det skall kommas ihåg att våren 2003 inte var en läglig tidpunkt att ta strid med väljarna med den stundande EMU-folkomröstningen runt hörnet. Inte mer än 20 procent av väljarna tyckte det var rätt av USA att anfälla Irak¹¹⁰. En annan opinionsundersökning från TEMO,¹¹¹ visar att det fanns ett visst samband mellan synen på om Sverige borde införa euron som valuta och hur man tycker att regeringen borde agera i Irakkonflikten. Bland de som tänkt rösta nej respektive ännu inte hade bestämt sig, var det fler än bland de EMU positiva som ansåg att Sverige borde driva på för en lösning utan militära insatser. Det var ju dessa väljare som regeringen hoppades skulle ändra ståndpunkt fram till folkomröstningen och bana väg för ett svenskt deltagande i den monetära unionen, vilket kan ha påverkat att regeringen intog den ställning som man gjorde, allt för att inte stöta sig med opinionen. Viktigare frågor stod på spel. Enligt Hagans teorier om regeringars agerande är detta ett klart fall av *accomodation*, där regeringen gett vika för oppositionen för att minimera de inrikespolitiska effekterna.

4.4.2 Norge

I Norge regerar sedan valet 2001 en borgerlig samlingsregering under ledning av statsminister Bondevik. I regeringen ingår förutom Bondeviks Kristelig Folkeparti de två andra borgerliga partierna Høyre och Venstre. Tillsammans för man en klassisk högerinriktad politik, där målet är att förändra skattepolitiken, regleringarna för näringslivet samt förnya försvaret.

Även i Norge var den folkliga opinionen emot ett anfall på Irak. 88 procent av befolkningen ansåg att ett krig utan FN mandat skulle vara fel.¹¹² En majoritet var dessutom emot ett militärt anfall även om det hade fått stöd i en ny FN resolution.¹¹³ Liksom i Sverige tog sig det folkliga missnöjet mot USA:s utrikespolitik uttryck i omfattande demonstrationer och protestmöten.

När det gäller regeringens strategier för att möta oppositionen, bör man ha i åtanke att den norska författningen inte tillåter att nyval utlyses under en stortingsperiod. Således kan regeringen alltid använda sig av en insulationstrategi, då man sitter säkert och parlamentet har små möjligheter att vidta åtgärder. Norges tvetydighet kan således ses i ett annat perspektiv. Då man sitter säkert kan det bidra till att man kan kosta på sig att avvakta med att ta ställning. Genom ett tidigt beslut, föreligger risken att bli bakbunden vilket omöjliggör eventuella framtida kompromisser eller beaktande av nya fakta. Norge strävade efter att inte ta ställning mellan USA:s linje och Frankrike och Tysklands kritiska linje vilket bekräftar denna hypotes.

¹¹⁰ Sifo Research and Consulting, "Kriget i Irak Snabbmätning mars 2003".

¹¹¹ Sydsvenskan/Temo, "Ge vapeninspektörerna mer tid!", 2003-02-21.

¹¹² Narum, H, "Flertalet mot krig blir mindre", Aftonposten, 2003- 02-13.

¹¹³ Ibid.

4.4.3 Danmark

I Danmark regerar liksom i Norge en borgerlig koalition bestående av Venstre och Konservative Folkeparti. Regeringen är, liksom huvuddelen av dess föregångare en minoritetsregering, med det främlingsfientliga Dansk Folkeparti som primärt stödparti.¹¹⁴ Det var också dessa partier som beslöt att Danmark skulle ställa upp militärt på USA:s och Storbritanniens sida. In i det sista försökte man förmå socialdemokraterna att ändra ståndpunkt genom att minska den styrka som skulle sändas till Irak. Socialdemokraterna vidhöll sitt nej och fortsatte att kräva att militära insatser måste föregås av ett nytt FN-beslut.¹¹⁵ Detta är ett tydligt exempel på Hagans teori om mobilization där regeringen anspelade på det hot som förelåg samtidigt som man visar upp sig själva som ansvarstagande. Oppositionen utmålades i egenskap av oansvarlig, som inte förstod det viktiga i att sluta upp i leden. Fogh Rasmussen bekräftar det i termer av:

”Det är mycket obehagligt att skicka personal i krig. Men i valet mellan diktatur och demokrati kan man hamna i situationer där man måste göra det obehagliga. Det finns lägen när det är farligare att inte göra något än att handla aktivt.”¹¹⁶

Kontentan blev att Danmark sände trupper till kriget med minsta möjliga majoritet i folketinget. Oppositionen reagerade mycket starkt på regeringens beslut. Enhetslistan och Socialistisk Folkeparti var emot ett danskt deltagande oavsett om FN hade godkänt insatsen medan Socialdemokraterna, Radikale och Kristeligt Folkeparti var beredda att stödja ett danskt deltagande, men bara om det föregåtts av ett nytt FN beslut. Den traditionella danska uppfattningen att utrikespolitiken ska vila på en bred enighet sattes följaktligen ur spel genom att beslutet togs med minsta möjliga majoritet. Fogh Rasmussen anklagade oppositionen som de ansvariga för att traditionen om bred enighet frångicks och beklagade att regeringen måste stödja sitt beslut på det kontroversiella Dansk Folkeparti.¹¹⁷ Från en mobilization-strategi anammar regeringen således en insulation-strategi, då frågan ansågs ha en tydlig ideologisk och politisk viktig dimension.¹¹⁸

Precis som i Sverige och Norge förekom det omfattande protester innan krigsutbrottet i Danmark. Den folkliga opinionen har liksom i Sverige och Norge varit emot militärt angrepp utan FN stöd. Drygt 50 procent ansåg att militärt angrepp vore berättigat om det sker under FN flagg medan bara dryga 10 procent välkomnade att USA och dess allierade inledde invasionen på egen hand. Mellan 25 och 30 procent ansåg vidare att det under inga omständigheter som helst borde inledas militära operationer.¹¹⁹

Enligt Drude Dahlerup, hade protesterna inga effekter på Danmark till skillnad från Sverige. Att Danmark inte ändrar ställning trots stora demonstrationer och kraftig opinion, skulle bero på att den svenska regeringen inte helt hade tagit

¹¹⁴ Sveriges ambassad, Köpenhamn, ”Dagens politiska landskap”.

¹¹⁵ Thorsson, H, ”Splittat Danmark skickar fartyg till Irak”, Sydsvenska Dagbladet, 2003-03-18.

¹¹⁶ Ibid.

¹¹⁷ Ibid.

¹¹⁸ Hagan (1995), s. 131.

¹¹⁹ Gallup Institutttet for Berlingske Tidende ”Ugens Gallup nr.18 2002 - Danskernes syn på Irak-krisen” samt Gallup Institutttet for Danmarks Radio ”Danskernes syn på Irak-krisen”.

ställning till kriget när det väl inleddes medan man gjort det i Danmark.¹²⁰ Genom det tidiga ställningstagandet var man från dansk sida bakbunden av beslutet när USA deklarerade att man ignorerar FN.

4.4.4 Analys

I både Norge och Danmark regerar borgerliga regeringar. Båda är minoritetsregeringar som hämtar stöd från främlingsfientliga partier. Ingen av dessa regeringspartier var aktiva i den globala antikrigsrörelsen tillskillnad från i Sverige, där socialdemokraterna ofta var en stark bidragande grupp i lokala antikrigsgrupper. I Sverige och Norge är det uppenbart att befolkningen varit emot ett militärt angrepp på Irak medan det i Danmark var en större andel som ansåg att ett militärt anfall var berättigat om det skedde i FN:s regi.

Sammantaget kan vi konstatera att regeringarna anammat olika strategier för att möta den inhemska oppositionen. I Sverige, förelåg en risk om regeringen valt att ignorera oppositionen, att andra mer viktiga inrikespolitiska frågor skulle kunna komma bli lidande. Med den stundande EMU-folkomröstningen inte mer än 6 månader bort vågade helt enkelt inte regeringen stöta sig med oppositionen. För Norges ställningstagande kan det inte identifieras några avgörande inrikespolitiska faktorer som påverkat utgången. Däremot sitter den norska regeringen, genom författningen, relativt säkert och har således inte varit utsatt för det tryck som den svenska och den danska regeringen har varit. I Danmark försökte regeringen initialt skapa en så bred enighet som möjligt för att skicka trupper till Irak, men misslyckades. Genom att den danska regeringen tidigt deklarerat att man står på USA:s sida i förhållande till Frankrike och Ryssland kunde man helt enkelt inte backa ur, när USA slutligen beslöt sig att inte invänta en ny resolution från FN:s säkerhetsråd.

4.5 Beslut till krig

4.5.1 Danmark

Beslutet att stödja USA splittrade folketinget och med undantag från det högerpopulistiska Dansk Folkeparti var samtliga oppositionspartier i folketinget mycket kritiska eller helt emot regeringens Irakpolitik. I folketinget röstade 61 ledamöter för ett krig och 50 emot.¹²¹ Beslutet föregicks av flera timmar lång hätsk debatt som handlade mycket om de folkrättsliga konsekvenserna av kriget. Det avvisades blankt av regeringspartierna att de skulle stå på osäker grund då de hävdade att det inte har någon betydelse att kriget mot Irak saknade sanktion av FN.

¹²⁰ Wallton (2003).

¹²¹ Söderberg, Karen, "Hur kommer det sig att Danmark är i krig, när resten av Norden står utanför?", Sydsvenska Dagbladet, 2003-04-02.

Regeringspartiernas stöd av Dansk Folkeparti har inte setts som helt okontroversiellt då de framförallt har gjort sig kända för att arbeta för en restriktiv asyl- och invandringspolitik. Om vilka partiets bevekelsegrunder var har det därför spekulerats en hel del kring. Partiet har tidigare motsatt sig danskt deltagande i militära interventioner och säger sig värna om FN:s auktoritet i sådana här situationer.¹²² Kanske var partiet främst ute efter ökad politisk legitimitet och mer inflytande i kommande förhandlingar.

Den snabba beslutsprocessen inför deltagandet i Irakkriget är något märklig. Den har fått Ole Waever, professor i internationell politik vid Köpenhamns Universitet att undra över om regeringen någonsin önskade sig en bred enighet i folketinget:

”Man kan godt få den tanke, at regeringen har set indenrigspolitiske fordele af en uenighed om det her. Man kan i hvert fald sige, at det ligner en situation, hvor man ikke har anstrengt sig helt så meget for at få enigheden på plads, som man plejer at gøre”.¹²³

Danmark har tidigare ställt upp när det internationella samfundet har kallat till fredsbevarande insatser. Danmark deltog i Kuwaitkriget, 1990-1991, vilken var en FN ledd operation. Den operationen hade ett brett stöd i folketinget där de borgerliga partierna stöttade socialdemokraterna. USA-koalitionens angrepp mot Irak 1998, fick ett stort stöd i Folketinget men kritiserades hårt av många stater. Då hänvisade Danmark till försäkrandet av Iraks efterlevnad av landets nedrustningsförpliktelser. Den dåvarande regeringen fann då liksom som nu att de existerande resolutionerna utgjorde en tillräcklig folkrättslig grund för en militär aktion.¹²⁴

I anfallen 2003 var första gången en borgerlig regering sände trupp till krig utan FN-mandat. Det var dock ingen stor trupp som sändes. Danmark nöjde sig med att skicka en ubåt, en korvett och en styrka på ca 150 man.¹²⁵ Bidraget kan inte sägas ha utgjort någon större skillnad på själva slagfältet utan bör istället ses som ett politiskt ställningstagande. Det påpekar även Nikolaj Petersen som är professor i internationell politik vid universitetet i Århus. Petersen menar att ända sedan kalla krigets slut har Danmark under såväl borgerliga som socialdemokratiska regeringar närmat sig USA. Det fanns en intressegemenskap kring Baltikum, där Danmark kunde spela en aktiv roll åt USA, som var tvungna att ta hänsyn till Ryssland. Det rådde också en samsyn i frågan om Natoutvidgningen. Petersen anser att Fogh Rasmussen har en avgörande betydelse för att Danmark har gått med i kriget. Fogh Rasmussen är den centrala beslutsfattaren, inte utrikesministern som tycks att fått ge med sig i flera frågor. Fogh Rasmussen har gjort den amerikanska säkerhetspolitiska dagordningen till sin egen och ser terrorism och massförstörelsevapen som den viktigaste frågan.¹²⁶ Fogh Rasmussen själv har dock gång på gång hävdad en formalistisk linje där han

¹²² Friborg, Charlotta, ”Tre grannländer på skilda spår”, Dagens Nyheter, 2003-03-31.

¹²³ Olesen, Ole Birk, Weiss, Jakob, ”Splittelse om Irak-krig”, Berlingske Tidene, 2003-03-21.

¹²⁴ Folketinget, *Folketingsbeslutning om Dansk militær deltagelse i en multinational Indsats i Irak (B118)*, 2003-03-18.

¹²⁵ Friborg (2003).

¹²⁶ Söderberg (2003).

har upprepat att det inte var själva massförstörelsevapnen utan Saddam Husseins trots mot FN, som var orsaken till det danska ställningstagandet och att man därmed även gick i krig för att rädda FN:s trovärdighet.¹²⁷ Fogh Rasmussen har även sagt:

”För mig handlar detta om solidaritet. USA har hjälp oss i Europa under båda världskrigen, det kalla kriget och nu senast på Balkan. När de ber oss om hjälp mot en tyrannisk diktator, då är det vår skyldighet att ställa upp.”¹²⁸

Den danska regeringen stödjer beslutet genom att hänvisa till de tidigare FN resolutionerna, 678 och 1441, från Kuwaitkriget respektive 1998. Resolutionerna slår enligt den danska regeringen fast att de bemyndigar FN:s medlemsstater att använda alla nödvändiga medel för att säkerställa fred och säkerhet i regionen. Resolution 1441 slår fast att om Irak fortsätter att kränka hänvisningarna i tidigare resolutioner och inte samarbetar med FN, kommer det att följas av allvarliga konsekvenser. Den danska regeringen säger sig finna en klar juridisk grund i dessa resolutioner för att medverka i den militära insatsen mot Irak.¹²⁹ Regeringen motiverade även beslutet med att medverkandet i en multilateral insats mot Irak samtidigt är en överensstämmelse med tidigare dansk Irakpolitik och deras politik om nedrustning av massförstörelsevapen. I skenet av detta ansåg man att det militära bidraget skulle ses som en naturlig förlängning av den danska Irakpolitiken och av den traditionella danska insatsen för att verka till att stärka den internationella rättsordningen.¹³⁰

4.5.2 Analys

Den danska regeringen stog till synes inte oemotsagda då de beslutade att ingå i Irakkriget. Oppositionen var stark och marginalerna i folketinget beslut var knappa. Det kan spekuleras i en röstmaximerande tanke hos beslutsfattarna och det är inte kontroversiellt att påstå att det blåser kraftiga konservativa och delvis främlingsfientliga vindar i den danska inrikespolitiken. Vi och dom tänkandet har vuxit sig allt starkare och den förekommande diskussionen om främlingskap som något negativt förstärks. Utan Dansk Folkeparti som stöd hade regeringen inte fått igenom sitt beslut i folketinget. Det går därmed att spekulera i förklaringar som har sin grund i nationell islamofobi vilket inte är mer spekulativt än det förmodade dåliga samvetet gentemot USA och NATO.

Beslutet var enligt regeringen grundat i tidigare dansk Irakpolitik. Uppseendeväckande är att man väljer att följa sin tidigare Irakpolitik trots att den

¹²⁷ Friborg (2003).

¹²⁸ Söderberg (2003).

¹²⁹ Udenrigsministeriet, *Det juridiske grundlag for ivaerksaettelse ef militaere forholdningsregler mod Irak- Udgangspunkt for vurderingen af det folkeretlige grundlag for FN's Sikkerhedsråds resolutioner*, 2003-03-18 samt Udenrigsministeriet, *Forslg til folketingsbeslutning om dansk militaer deltagelse i en multinational indsats i Irak (B118)*, 2003-03-18.

¹³⁰ Folketinget, *Folketingsbeslutning om Dansk militaer deltagelse i en multinational indsats i Irak(B118)- Folketinget meddeler sit samtykke till, att danske militaere styrker stilles till rådighedfor en multinational indsats i Irak*, 200-03-18.

nu inte har FN-mandat. Danmark för en traditionell Irakpolitik men på otraditionella grunder. Hade Danmark valt att ställa sig på samma sida som Sverige och Norge hade man riskerat att förbindelserna med USA hade försämrats och hoppet om den nya danska utrikespolitiska dimensionen hade därmed gått i graven. Vilket kan illustreras i teorins tanke om den unipolära maktstrukturen, som skapar förutsättningar för hur staterna i systemet kan agera. Själva maktstrukturens processegenskaper ger lite handlingsutrymme för den enskilda staten och det är svårt för dem att avvika från de ramar som finns i systemet.

Det snabba beslutet grundar sig i Europas oenighet redan innan kriget och i de nordiska ländernas tveksamma ställningstagande i det inledande skedet. Då fick Danmark chansen att agera på eget bevåg för att kunna visa framfötterna för USA och därmed samtidigt infria sina utrikespolitiska målsättningar, dvs. föra en mer aktiv utrikespolitik.

5. Slutsatser

Uppsatsen har haft till syfte att ge svar på vilka bakomliggande faktorer som spelat en roll för staternas ställningstagande i Irakkonflikten. Genom en empirisk komparativ fåfallsstudie, har staternas ställningstagande prövats mot fem variabler som på ett bra sätt sammanfattar och lyfter fram karaktärsdragen i teorierna system- respektive statsnivå. Varje variabel har analyserats för sig själv, men fördelen med en komparativ undersökning är att den möjliggör diskrimination mellan de olika faktorerna. Således kan det resoneras kring vilken som har haft störst inverkan på utfallet.

De fem undersökta variablerna sammanfattas schematiskt i tabell 1. Sverige och Norge som intar liknande positioner till invasionen, påverkas också i mångt och mycket av samma faktorer. Danmark å sin sida influeras av helt andra faktorer än sina nordiska grannar.

Tabell 1 Bakomliggande faktorerers inverkan på Sverige, Norge och Danmarks ställningstagande i Irakkonflikten

	Sverige	Norge	Danmark
FN	JA	JA	NEJ
EU	NEJ	NEJ	JA (indirekt)
NATO	NEJ	NEJ	JA
Inrikespolitiska förhållanden	JA	NEJ	NEJ
Beslut till krig	(ej undersökt)	(ej undersökt)	JA

För Sverige och Norge är det utan vidare synen på FN som garant för små staters suveränitet och strävan efter multilaterala överenskommelser som varit vägledande. Båda staterna har varit och är engagerade (framförallt Norge) som brobyggare och medlare i internationella konflikter. Det har påverkat staternas vilja att inte ta ställning för en invasion som saknar klar folkrättslig förankring. Folkrätten är de små staternas skydd i det unipolära systemet och är ett viktigt vapen i arbetet som brobyggare och medlare.

Om synen på FN eller de inrikespolitiska förhållandena haft störst betydelse för Sveriges ställningstagande kan inte avgöras. Klart är att båda haft en direkt påverkan. För att kunna diskriminera mellan dessa, hade det behövts göra en mer omfattande studie av de centrala svenska beslutsfattarna; Göran Persson och Anna Lindh. Metodologiskt, finns här ett problem, då man är utelämnad till vad de har sagt eller skrivit. Bakgrundmaterialet är inte så omfattande att det deras tanke- och världsuppfattning går att återskapa.

Både Persson och Lindh är varma anhängare av FN-systemet och värnar som politiskt skolade i ett litet land som Sverige, de normer som varit vägledande för Sveriges internationella engagemang. Lindh och Persson är att betrakta som

taktiska och inte speciellt riskbenägna utan snarare kalkylerande. Balansgången mellan att inte försämra relationerna till USA allt för mycket och samtidigt hålla sig på god fot med den kraftiga opinion som växer fram som kräver hårdare motreaktion mot den amerikanska arrogansen är ett taktiskt spel. Således tar inte Sverige slutligen ställning förrän själva invasionen inletts, när man väl tvingas välja sida.

För Danmark är framförallt den under 1990-talet förändrade danska utrikes- och säkerhetspolitiken, med en degradering av synen på FN som den viktigaste internationella myndighet för fred och säkerhet, bidragit till ställningstagandet. Tillsammans med undantaget från försvarssamarbetet inom EU har Danmark sökt sig från rollen som en marginell säkerhetspolitisk aktör till ett land med tydliga ambitioner på det säkerhetspolitiska området.

Danmark har konsekvent backat upp USA:s Irakpolitik sedan Kuwaitkriget. Fredsfrämjande operationer har blivit en explicit del av dansk säkerhetspolitik. Följaktligen skulle ett avståndstagande eller icke-deltagande i "a coalition of willing" troligtvis från amerikanskt håll uppfattas som en tydlig politisk markering och försämra samarbetet länderna emellan. Ett avståndstagande skulle ha fört med sig att den absolut viktigaste arenan för att föra den danska utrikes- och säkerhetspolitiken skulle ha ryckts undan. Att Danmark väljer att ställa upp med en liten trupp som inte kan antas påverka utgången bekräftar att det först och främst bör ses som en politisk markering.

De inrikespolitiska förhållandena i Danmark, med kraftig opinion och omfattande protester, hade ingen verkan på utgången. Den tidiga deklARATIONEN att regeringen stod på USA:s sida i diskussionen låste den danske statsministern. Troligtvis hade Danmark dock agerat som man gjorde även utan detta tidiga ställningstagande. Den danska policyförändring som skett, där en nästan ovillkorlig identifiering med framförallt amerikanska säkerhetspolitiska målsättningar och strategier har ersatt synen på FN som den viktigaste internationella myndighet för fred och säkerhet har haft en större inverkan på utfallet.

6. Referensförteckning

Afgørelse truffet af Stats- og Regeringscheferne, forsamlet i det Europæiske Råd, om visse problemer, som Danmark har rejst vedrørende traktaten om den Europæiske Union,

<http://www.eu-oplysningen.dk/dokumenter/traktat/edinburgh/>, 2004-12-20, 09:30

Bjereld, U, 1995, "Critic or Mediator? Sweden in World Politics, 1945-90" s. 23-35 i *Journal of Peace Research* vol. 32, no 1.

Bondevik, Kjell Mange, *Redogörelse for Stortinget om Irak- spørsmålet*, Stortinget, 2003-03-31.

Carlsnaes, W, 2002, "Foreign Policy" s. 331-349 i Carlsnaes, W. - Risse, T. - Simmons, B. A (eds) *Handbook of International Relations*, London: Sage.

Clase, N, "Danmark - från fotnotsland till ambitiös allierad", www.aff.a.se/vf042_33.htm, 2004-11-29, 12:36.

Dahl, A-S, 2002, "Det kontroversiella Nato: varför och för vem?" s. 229-250 i Eliæson, S, & Lödén, H, (red) *Nordisk säkerhetspolitik inför nya utmaningar*, Stockholm: Carlsson Bokförlag.

Esaiasson, Peter m.fl., 2004, *Metodpraktikan- Konsten att studera samhälle, individ och marknad*, Stockholm: Norstedts Juridik.

Florén, Anders & Ågren, Henrik, 1998, *Historiska undersökningar. Grunder i historisk teori, metod och framställningssätt*, Lund: Studentlitteratur.

Folketinget, *Folketingsbeslutning om Dansk militær deltagelse i en multinational Indsats i Irak (B118), 2003-03-18,*

http://www.ft.dk/Samling/20021/beslutningsforslag_som_vedertaget/B118.htm, 2004-11-26, 09:13.

Folketinget, *Folketingsbeslutning om Dansk militær deltagelse i en multinational Indsats i Irak (B118)- Folketinget meddeler sit samtykke till, att danske militære styrker stilles till rådighed for en multinational indsats i Irak, 2003-03-18,*

http://www.ft.dk/Samling/20021/beslutningsforslag_som_vedertaget/B118.htm, 2004-11-26, 09:03.

Friborg, Charlotta, "Tre grannländer på skilda spår", *Dagens Nyheter*, 2003-03-31.

Försvarsdepartementet, DS 1998:9, *Svensk säkerhetspolitik i ny omvärldsbelysning – Delrapport från Försvarsberedningen inför 1998 års kontrollstation.*

Gallup Institutttet for Berlingske Tidende "Ugens Gallup nr.18 2002 - Danskernes syn på Irak-krisen" www.gallup.dk, 2004-11-14:26.

Gallup Institutttet for Danmarks Radio "Danskernes syn på Irak-krisen", www.gallup.dk, 2004-11-15, 14:32.

Goldman, K, 1981, "I utrikes- och försvarsfrågor fungerar inte demokratin: Precisering av en hypotes" s. 123-134 i *Statsvetenskaplig tidsskrift*, vol. 84.

Gudmundson, U, 2000, *Nato i Närbild*, Lund: Studentlitteratur.

Hagan, J D, 1995, "Domestic Political Explanations in the Analysis of Foreign Policy" s. 117-143 i Neack, L – Hey, J A K – Haney P J (eds) *Foreign Policy Analysis. Continuity and Change in its Second Generation*. Englewood Cliffs: Prentice Hall.

Holsi, K, 1995b, "Explanations of Foreign Policy" s. 250-288 i *International Politics. A Framework for Analysis* (7th ed), London: Prentice Hall.

Holsti, K, 1995a, "The Contemporary Global System" s. 52-82 i *International Politics. A Framework for Analysis* (7th ed), London: Prentice Hall.

"Hvad er de danske forbehold?"
<http://www.eu-oplysningen.dk/spsv/off/alle/55/>, 2004-12-22, 09:14

"Högt pris om USA går vidare utan FN:s stöd", Göteborgs-Posten, 2003-03-12.

"Inga stridande svenskar till Irak", Dagens Nyheter, 2002-11-22.

"Irakkriget", <http://susning.nu/Irakkriget>, 2004-11-16, 16:39.

Koch, Connie, 2003, *2/15 – The day the world said NO to war*, New York: Hello [NYC].

Konsten att värdera internetkällor,
http://www.svet.lu.se/Mikromanualer_och_Gula/Gula/Defaultswedish.html, 2004-12-05, 09:15.

Lindh, Anna, *General debate of the Fiftyseventh Session of the UN General Assembly. Statement by H.E. MS. Anna Lindh, Ministry for Foreign Affairs*, 2002-09-19.

Lindh, Anna, "Än kan ett krig mot Irak undvikas", debattartikel i Aftonbladet 2003-03-14.

Ljung, Bo (red), *Irakkriget 2003. En preliminär analys*, (FOI-R—0852—SE), Totalförsvarets forskningsinstitut, April 2003.

Lundqvist, Lennart, 1993, *Det vetenskapliga studiet av politik*, Lund: Studentlitteratur.

Mellin, Lena, "EU i krismöte: Ja eller nej till krig", Aftonbladet, 2003-02-17.

Mouritzen, H, "The Nordic Model as a Foreign Policy Instrument: Its Rise and Fall" s. 9-21 i *Journal of Peace Research*, vol. 32.

Narum, H, "Flertalet mot krig blir mindre", *Aftonposten*, 2003- 02-13.

Nordiska rådet, "De nordiska länderna och Irakkriget - en bakgrund",
<http://www.norden.org/Nyheter/sk/030319-aktuellt3.asp>, 2003-03-19, 13:12.

Nordiska Rådet, "Närmre Norden", <http://www.norden.org/naromraaden/sk/naermere-norden.asp>, 2004- 11-15, 15:36.

Nordiska rådet, "Uttalanden av de nordiska stats- och utrikesministrarna",
<http://www.norden.org/Nyheter/sk/030322-aktuellt3.asp>, 2003-03-22, 09:02.

Olesen, Ole Birk, Weiss, Jakob, "Splittelse om Irak-krig", *Berlingske Tidene*, 2003- 03-21.

Press Release GA/10278, *General Assembly elects Argentina, Denmark, Greece, Japan, United Republic of Tanzania to two- year terms on Security Council, Beginning 1 January 2005*, <http://www.un.org/News/Press/docs/2004/ga10278.doc.htm>, 2004-11-29, 12:36.

Regeringskansliet, "EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik"
<http://www.regeringen.se/sb/d/2559>, 2004-11-26, 17:57.

Regeringskansliet, "Sverige och FN",
<http://www.regeringen.se/sb/d/2558>, 2004-12-12, 10:23.

Rothgeb, J M jr., 1995, "The Changing International Context for Foreign Policy" s. 33-49 i Neack, L – Hey, J A K – Haney P J (eds) *Foreign Policy Analysis. Continuity and Change in its Second Generation*, Englewood Cliffs: Prentice Hall.

Salander, H, *Detta är FN – en introduktion till Förenta Nationerna och svensk FN-politik*, Stockholm: Regeringskansliet UD info, januari 2002.

Sifo Research and Consulting, "Kriget i Irak Snabbmätning mars 2003",
www.sifo.se, 2004-11-17, 16:53.

Statsminister Göran Perssons anförande i riksdagen vid den särskilda debatten om Irakfrågan, 2003-03-20.

Strömvik, M, 2002, "Sverige och EU:s utrikes- och säkerhetspolitik: från aktivism till kollektivism" s. 250-266 i Johansson, K M (red) *Sverige i EU*, Stockholm: SNS Förlag

Sveriges Ambassad, Köpenhamn, "Dagens politiska landskap"
<http://www.swedenabroad.com/pages/print/general.asp?id=12365>, 2004-11-26, 18:02.

Sveriges Ambassad, Oslo, "Dagens politiska landskap",
<http://www.swedenabroad.com/pages/print/general.asp?id=21174>, 2004-11-26, 14:13.

Sveriges Television, "Så tycker de europeiska länderna",
<http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?a=59562>, 2004-11-03, 14:15.

Sveriges Television, "Så tycker FN:s säkerhetsråd",
<http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?a=59316>, 2004-11-03, 14:27.

Sydsvenskan/Temo, "Ge vapeninspektörerna mer tid!" 2003-02-21, www.temo.se,
2004-11-30, 14:42.

Söderberg, Karen, "Hur kommer det sig att Danmark är i krig, när resten av Norden står utanför?", Sydsvenska Dagbladet, 2003-04-02.

Thorsson, H, "Splittrat Danmark skickar fartyg till Irak", Sydsvenska Dagbladet, 2003-03-18.

Tunander, O, 2002, "Sveriges Relationer till Nato" s. 134-158 i Eliæson, S, & Lödén, H, (red), *Nordisk säkerhetspolitik inför nya utmaningar*, Stockholm: Carlsson Bokförlag,

Udenrigsministeriet, "Danmark i FN",
<http://www.um.dk/da/menu/Udenrigspolitik/InternationaleOrganisationer/FN/DanmarkIFN>, 2004-11-23, 09:24.

Udenrigsministeriet, "Danmark - Kandidat till Sikkerhedsrådet",
<http://www.um.dk/da/menu/Udenrigspolitik/InternationaleOrganisationer/FN/KandidatTilSikkerhetsraadet/>, 2004-12-12, 08:18.

Udenrigsministeriet, "Danmark - Valgt till FN's Sikkerhedsraad for perioden 2005-2006",
<http://www.um.dk/da/menu/Udenrigspolitik/Aktuelt/FokusPAA/Sikkerhedsraadskandidat>, 2004-11-30, 11:57.

Udenrigsministeriet, *Det juridiske grundlag for ivaerksaettelse af militaere forholdsregler mod Irak- Udgangspunktet for vurderingen af det folkeretlige grundlag FN's Sikkerhedsråds resolutioner*, 2003-03-18.

Udenrigsministeriet, "FN Operationer",
<http://www.um.dk/da/menu/Udenrigspolitik/InternationaleOrganisationer/FN/FredSikkerhedOgInternationalRetsorden/InternationaleOperationer/FNOperationer/>, 2004-11-23, 09:37.

Udenrigsministeriet, *FN's 59, Generalforamling, 2004- Instruktion for den danske delegation*, Utrikesministeriet, 2004-08-12, <http://www.um.dk/NR/rdonlyres/BEC33FIC-F6F7-466F-BODD-FB813E479FB1/0/Instruktionen59somsendtilnaevnet.doc>, 2004-12-12, 17:47.

Udenrigsministeriet, *Forslag til vedtagelse af 3 juni 2003, Regeringens fokus i arbejdet i FN*,
<http://www.um.dk/da/menu/Udenrigspolitik/InternationaleOrganisationer/FN/DanmarkIFN>, 2004-11-23, 09:32.

Udenrigsministeriet, *Høring om Irak-krigen - Resumé, Resumé af Udenrigspolitisk Naevns høring om Irak*, Folketinget, 2003-03-24.

Udenrigsministeriet, *Udenrigsministerens bevalrelse af forespørgel F54 af marts 2003, stillet af KRF (Jan Sjørnsen m.fl.)*,
http://www.ft.dk/Samling/20021/beslutningsforslag_som_vedtaget/B118.htm, 2004-11-26, 08:16.

”USA hotar att stoppa stöd till Norge”, Svenska Dagbladet, 2003-03-13.

Utenriksdepartementet, ”Aktivt norsk fredsarbeid”,
<http://odin.dep.no/ud/niv/fred/032001-990715/dok-bn.html>, 2004-11-24, 09:26.

Utenriksdepartementet, ”FN i norsk utenrikspolitikk”,
<http://odin.dep.no/ud/niv/globalt/032001-990708/dok-bn.html>, 2004-11-24, 08:56.

Utenriksdepartementet, ”Norge og multilateralt samarbeid”,
<http://odin.dep.no/ud/niv/globalt/032001-990709/dok-bn.html>, 2004-11-24, 09:12.

Utrikesdepartementet, ”UN reforms, Permanent mission of Sweden to the United Nations”, <http://www.swedenabroad.com/pages/print/general/asp?id=11164>, 2004-11-22, 09:57.

Utrikesutskottets betänkande 2002/03:UU16, *Irakkonflikten och FN-stadgans våldsförbud*.

Villaume, P, 2002, ”Udfordringer till nordisk sikkerhedspolitik: Historiske perspektiver og aktuelle visioner – set i en dansk tradition” s. 119-133 i Eliæson, S, & Löden, H, (red) *Nordisk sikkerhedspolitik inför nya utmaningar*, Stockholm: Carlsson Bokförlag.

Wallton, K, ”Vanmakt en farlig känsla”, Svenska Dagbladet, 2003-03-26.